

A kognitív pszichoterápia szerepe a szuicid prevencióban

Prof. Dr. Perczel-Forintos Dóra
Semmelweis Egyetem, ÁOK
Klinikai Pszichológia Tanszék

Az öngyilkossági veszélyállapot felismerése
és megelőzése

Választható kurzus - 2020

A depresszió tanuláselméleti megközelítése

- tanult tehetetlenség (*Seligman, 1975*):
a kiszámíthatatlan és kivédhetetlen averzív
ingerekre adott válaszreakció a depresszió
(*passzivitás, visszahúzódás, vitális gátlás*)
- hiányos szociális készségek
következménye (*Lewinson, 1974*)

**KÖRNYEZETI
TÉNYEZŐK**

**KOGNITIV
FOLYAMATOK**

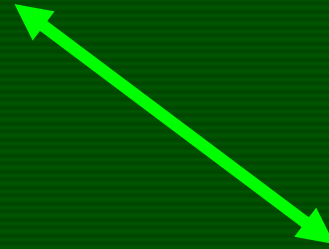
VISELKEDÉS

**AFFEKTIV
REAKCIÓ**

**BIOLÓGIAI
FOLYAMATOK**

**BIOKÉMIAI
FIZIOLÓGIAI
FOLYAMATOK**

A kognitív pszichoterápiás szemlélet

- Ugyanannak az eseménynek különböző jelentése lehet az egyes személyek számára.
- A jelentés határozza meg az érzelmi reakciót.
- Intenzív emocionális állapotokban zavart szenved az információfeldolgozás félreértelmezések vagy diszfunkcionális attitűdök következtében

4. Ezek a kogníciók tükrözik a személynek önmagáról, a világról, a múltjáról és jövőjéről alkotott képét.

5. A személy rejtett kognitív struktúrái tartalmában bekövetkezett változások befolyásolják emocionális állapotát és viselkedésmódját.

6. Pszichoterápia segítségével a személy képes
- kognitív torzításainak felismerésére. (torz.gyak.)
- adaptívabb helyzetértelmezés kialakítására.

7. A diszfunkcionális (torzított) konstrukciók csökkenése klinikai javuláshoz vezet.

Diszfunkcionális attitűdök

- Csak akkor lehetek boldog, ha mindenki szeret.
- Ha sikertelen vagyok a munkámban, sikertelen ember vagyok.
- Képesnek kell lennem arra, hogy mindenki elégedett legyen velem.
- Bármibe, amibe belefog az ember, a lehető legjobbnak kell lennie.

A depresszió kognitív modellje

- elsősorban KOGNITÍV azaz információfeldolgozási zavar, amelynek következménye az AFFEKTÍV zavar és amelyben
- szerepet játszanak viselkedéses és biokémiai folyamatok is (Beck,1976),
- szoros kölcsönhatásban egymással.

A negatív információfeldolgozás

Negatív kognitív triád:

- negatív önkép:

„Rossz vagyok”

„Semmit sem érek”

- negatív világnézet:
„Az élet igazságtalan”,
„Az emberekre nem lehet számítani”
- negatív jövőképek:
„Semmi sem sikerül.”

A depresszió kialakulása a kognitív értelmezésben

KORAI vagy TRAUMATIKUS ÉLMÉNY

veszteségélmény, negatív szocializációs hatások

**DISZFUNKCIONÁLIS ATTITŰDÖK,
ALAPHIEDELMEK KIALAKULÁSA**

„Fölösleges vagyok”

*„Ha nem vagyok hasznos, alkotó ember, nincs értelme az
életnek.”*

KRITIKUS ESEMÉNYEK

állás elvesztése

FELTEVÉSEK AKTIVÁLÓDNAK

SPONTÁN NEGATÍV GONDOLATOK

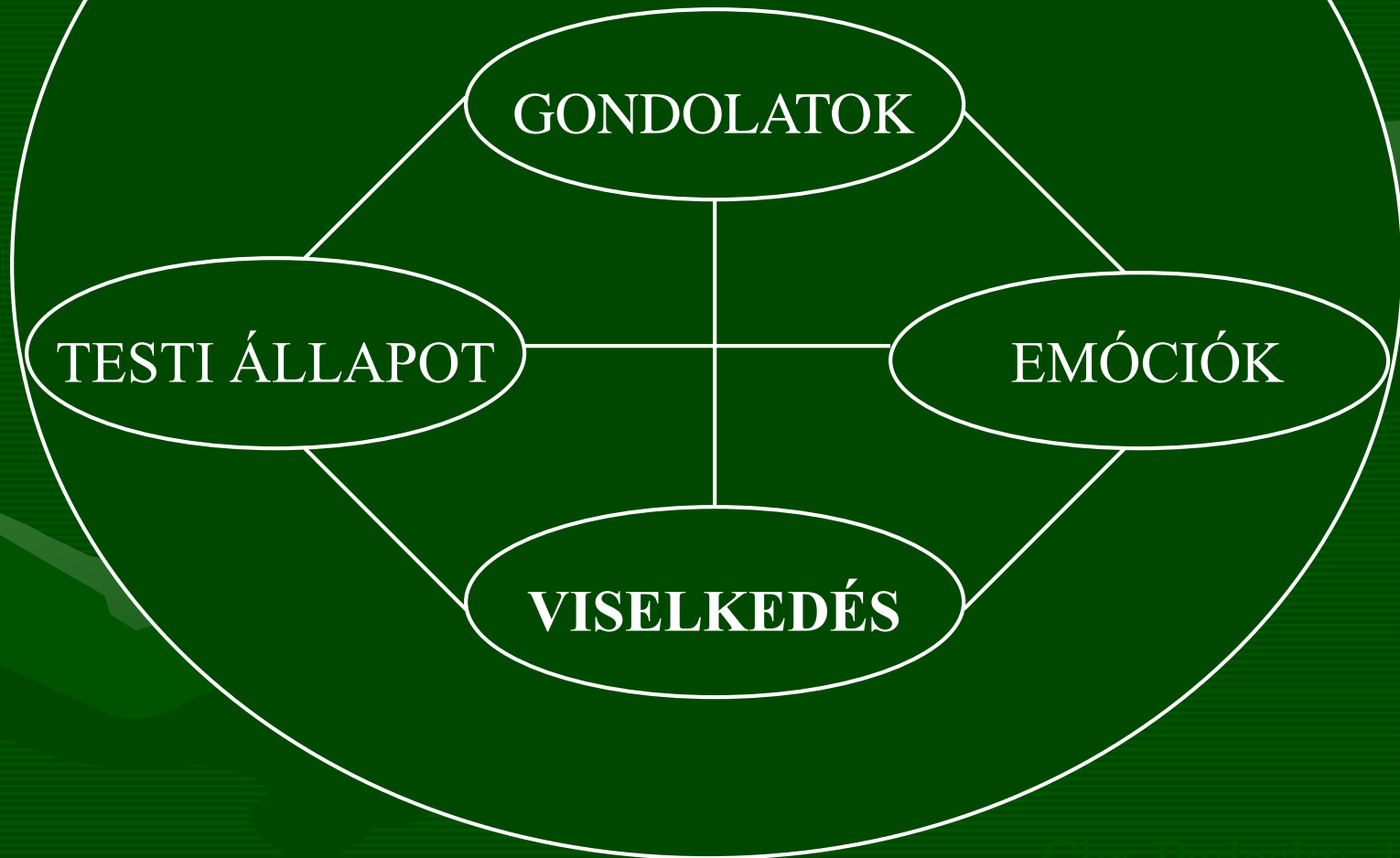
„Semmi sem sikerül.”

DEPRESSZIÓS TÜNETEK

*kognitív, affektív, motivációs, szomatikus,
viselkedésbeli*

KÖRNYEZET

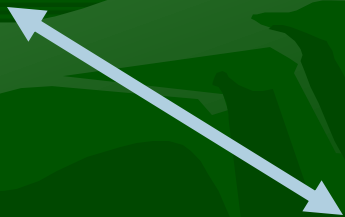
Depresszió

„Értéktelen vagyok.”

**„Nem vagyok
semmire
sem képes”**

Depresszió

**koncentrációzavarok
fáradtság**

**örömet jelentő
tevékenységek
abbahagyása**

2. Negatív Automatikus Gondolatok felismerése, monitorozása - *gondolatnapló*

3. Valóságvizsgálat

- *mi szól a negatív gondolat mellett, mi támasztja alá?*
- *milyen tapasztalat mond ellent neki?*
- *mi utal arra, hogy nem teljesen igaz?*

4. Kognitív átstrukturálás

- negatív gondolat megválaszolása,
- alternatív, reálisabb hiedelem megfogalmazása közösen,
- segítő kérdések révén.

A legjobb barátom mit mondana?

Van-e bármilyen apró részlet, amit nem veszek tekintetbe? Öt vagy tíz év múlva visszapillantva, hogyan látom ezt a helyzetet?

- konfrontáció kerülése

Példa (halogatás):

negatív gondolat:

„Tökéletesnek kell lennie.”

„Biztos elrontom.”

elkeseredés: 100%

alternatív gondolat:

„Nem az a fontos, hogy tökéletes legyen,
hanem minél jobb.”

„Bármit is írok le, még mindig jobb, mint ami
meg sem született.” *elkeseredés 30%*

Példa (önvádítások):

negatív gondolat:

„Egy nulla vagyok.”

„Legjobb, ha meghalok.”

elkeseredés: 100%

alternatív gondolat:

„Akkor is ember vagyok, ha beteg vagyok.”

„Az életemnek akkor is van értelme, ha a dolgok másképp alakulnak, mint ahogy elterveztem.”

elkeseredés 30%

Férfi depresszió (Scott, 1998)

- Nehezen hozzáférhető az emocionális elkerülés és a szégyenérzés miatt.
- „Mindig, minden körülmények között erősnek kell látszanom.”
- „Teljes mértékben felelős vagyok a családom sorsáért.” *(Biztos?)*

Páciensek kiválasztásának kritériumai

- Milyen depresszióban szenved?
- Mennyire súlyos az állapota?
- Beszámol-e depresszív kogníciókról?
- Mennyire fogadja el a kognitív modellt?
- Mennyire képes együttműködő kapcsolat kialakítására?

De!

Nem minden depressziós egyén követ el szuicidumot

Reménytelenség: a jövőre vonatkozó negatív szemléletmód

Beck: a jövő perspektíva lezárul → Reménytelenség → szuicidium

TOVÁBBI TÉNYEZŐK

- Információfeldolgozás
problémamegoldás alacsony szintje (*Salkovskis, 1990*)
túláltalánosított önéletrajzi emlékezet (*Williams, 1999*)
- személyiség:
magas neuroticizmus, alacsony önértékelés, negatív gondolatok könnyebb hozzáférhetősége
- életesemények: veszteségek

Két nézet a depresszió és öngyilkosság kapcsolatáról

- A depresszió közvetlenül vezet öngyilkossághoz, ezért fontos a depresszió felismerése és kezelése (Rihmer, 1995)
- A reménytelenség mértéke jobban korrelál a szuicid magatartással, mint maga a depresszió
  - nemcsak a depressziós betegek követnek el öngyilkosságot (Ahrens, 1996)

Pszichológiai jellemzők

- Túláltalánosított emlékezeti tárolás
- Önéletrajzi emlékek nehezített hozzáférhetősége
- Alacsony szintű problémamegoldás
- Jövőperspektíva elvesztése

REMÉNYTELENSÉG

Reménytelenség

- a negatív jövőkép reménytelenség kialakulásához vezet
- azaz a súlyos depressziós állapot jellemzője a reménytelenség
- a végzetes öngyilkosságok 50-70%-a súlyos depressziós állapotban következik be (Rihmer, 1999)

Miért fontos a reménytelenség felmérése?

- A súlyos reménytelenség gátolja a segítségkérést;
- A súlyos reménytelenség szuicid veszélyállapotot jelez;
- A reménytelenség kognitív jellemző, így módosítható.

A Reménytelenség Skála rövidített változata (Perczel Forintos és Sallai, 2001)

7. Sötétén látom a jövőmet.

14. Sosem fognak úgy alakulni a dolgok, ahogy én akarom.

20. Fölösleges igazán törni magam valamiért, amit akarok, mert valószínűleg úgysem érem el.

Cannon és mtsai, 1998

- Diszfunkcionális attitűdök, reménytelenség és problémamegoldó készségek összefüggéseit vizsgálták
- N=138 páciens, major depresszió dg.
- Reménytelenség demográfiai, diagnosztikai és tüneti prediktorait vizsgálták regresszióanalízissel
- Q: problemsolving inventory, DAS, RS, BDI

Eredmények:

- Reménytelenség szignifikáns szoros kapcsolatban volt a depresszióval, a DAS-sal és az alacsony problémamegoldó képességekkel

Reinecke és mtsai, 2001

- Szociális problémamegoldó készségek, hangulat és szuicidalitás összefüggéseit vizsgálta
- N=105 adolescens (12-18 é.)
- pszichiátriai osztályon hospitalizáltak
- Q: Szociális problémamegoldó kérdőívet használták

Eredmények:

- Negatív problémaorientáció (saját problémamegoldó képesség értékelése) szoros kapcsolatban a hangulattal
- Elkerülő vagy impulzív problémamegoldó stratégia szoros kapcsolatban az öngyilkossági veszélyeztetettséggel

Williams és mtsai, 1992, 2001

- Rossz problémamegoldási str. suicid pácienseknél
Túláltalánosított önéletrajzi emlékezet suicid pácienseknél
- Milyen összefüggések?
- N=48, suicid és kontroll csoport
- Q: STAI, RS, MEPS, Önéletrajzi emlékezet teszt

Eredmények:

- Suicid csoportban szign. több túláltalánosított emlék
- Suicid csoportban szign. kevesebb megoldási mód
- Sőt, problémamegoldás színvonala és túláltalánosított emlékezet szoros korrelációban az öngyilkossági veszélyeztetettséggel

Szuicid prevenció (Townsend, 2001)

1. Sürgősségi ellátás elérhetősége, lelkisegély telefonvonalak
2. Pozitív problémaorientáció kialakítása, problémamegoldó készségek tanítása
3. Kognitív viselkedésterápia, negatív érzések elviselésének tanítása

KOGNITÍV VISELKEDÉSTERÁPIA

1. Klinikai interjú

2. Szuicid veszélyeztetettség, ha :

BDI: 2. és 9. kérdés 2-nél több

RS: 10 fölött

Kevés gátló tényező

Szuicid tervek és előkészületek

Szuicidium a családban

Krízis, konfliktusok

3. Konceptualizálás

Az öngyilkossági kísérlet logikusan
következik a páciens negatív
helyzetértelmezéséből (negatív automatikus
gondolatok)

„Úgysem tudok változtatni.”

„Semmi sem sikerül.”

Önpusztító

viselkedés

Kiváltó helyzet: állás elvesztése

Feltevések aktiválódnak

Negatív értékelés

Negatív gondolatok

pl. „nincs szükség rám”

viselkedés

visszahúzódás, suic

affektus

*reménytelenség
tehetetlenség*

fizikai tünetek

koncentrációzavar, alvászavar

4. Az öngyilkossági készítés módosítása

- Elhalasztás
- Segítség elérhetősége ülések között
- Konceptualizálás (szuicidium, mint depresszív „csőlátás” eredménye)
- Ellensúlyozás: érvek az életben maradás mellett és ellen?
Empátiás kapcsolat
- Ellentmondások előidézése a beteg *saját* elképzelései között
(ha feladja, hogyan fogja megvalósítani céljait?)
- Problémamegoldás

Élet előnyei

Meghalás előnyei

Meghalás hátrányai

Örömök

Szabadulás a
szenvedéstől

Lehet, hogy fáj
Lehet, hogy

Másokkal jót
tehet

Sajnálni fognak
(*Honnan tudja?*)

rosszabb
Vége az életnek

Megtanulhat
megbirkózni
a problémával

Megérdemlem

Nincs több
„dobása”

Ha nincs
hátránya, akkor
akadályok
felkutatása

Miért kognitív terápia?

- tudományos alapokon áll
- nincs mellékhatása
- jól strukturált
- rövidtávú
- igazoltan hatékony

